

L'ajuda entre iguals: anàlisi d'experiències escrites

Maribel de la Cerda Toledo*

Resum

Aquest article es centra en l'ajuda entre iguals, una modalitat de pràctiques d'aprenentatge servei en què els educadors aprofiten una diferència existent entre alumnes per a institucionalitzar una relació d'ajuda. Es tracta d'una proposta que ofereix elevades possibilitats educatives atesa la seva naturalesa ja que alhora que permet treballar qüestions acadèmiques, origina alguns dinàmismes pedagògics bàsics per al creixement i la construcció personal i social. I és que l'ajuda entre iguals es basa en un mecanisme fonamental d'educació moral: les relacions cara a cara entre companys. La recerca que presentem es correspon amb una anàlisi d'experiències escrites i es planteja dos objectius fonamentals: determinar quin és l'estat de l'ajuda entre iguals a la tradició pedagògica escrita, i sistematitzar, definir i caracteritzar l'ajuda entre iguals.

Paraules clau

educació en valors, aprenentatge servei, ajuda entre iguals, anàlisi d'experiències

Recepció de l'original: 12 de novembre de 2011

Acceptació de l'article: 13 de desembre de 2011

Introducció¹

Propiciar les relacions d'ajuda entre alumnes amb finalitats pedagògiques ha estat una estratègia molt emprada pels educadors al llarg de la història. Es considera que l'origen de l'ensenyament entre iguals es remunta al món clàssic i que fou Aristòtil qui el posà en pràctica. Més endavant, durant l'època de l'Imperi romà els alumnes grans ajudaven els petits a les escoles de retòrica i a l'Edat Mitjana, en el marc de l'escola clàssica alemanya, sorgí la figura del decurió, un estudiant que era assignat com a responsable d'altres alumnes i que tenia alguns funcions específiques a l'aula. A continuació, tot i que ens és impossible oferir una imatge detallada de la trajectòria històrica de l'ajuda entre iguals ja que es tracta d'un procés ric i complex que hauria de ser estudiat minuciosament, destacarem algunes de les aportacions més representatives dins la pedagogia contemporània. I ho farem presentant diversos autors que d'alguna manera han considerat les relacions entre companys dins el seu plantejament educatiu.

Iniciem aquest breu recorregut situant-nos a finals del segle XVIII i principis del segle XIX, època en què es van aplicar alguns mètodes d'ensenyament innovadors fruit de les idees i plantejaments de la Revolució Francesa i de la situació social del moment: una elevada població escolar, un baix nombre de professorat i un escàs finançament en matèria educativa per part dels estats. En aquest context destaquen les contribucions de Bell i Lancaster, que van instaurar un sistema de monitoratge

(*) Pedagoga i doctora en Pedagogia per la Universitat de Barcelona. Combina la docència al Departament de Teoria i Història de l'Educació amb la recerca sobre les temàtiques de l'ajuda entre iguals, l'educació en valors, l'aprenentatge servei i els programes de reforç de lectura entre estudiants. Adreça electrònica: maribeldelacerda@ub.edu

(1) Aquest article forma part del projecte «Aprenentatge servei i educació en valors», del Grup de Recerca en Educació Moral (GREM), de la Universitat de Barcelona, que ha estat finançat amb un ajut a la recerca concedit pel programa RecerCaixa 2010 (IP: Josep M. Puig i núm. expedient: 2010ACUP 00219).

basat en la idea que els alumnes més avançats podien ensenyar als companys. Els monitors eren formats pels mestres i instruïen a grups d'alumnes, la qual cosa facilitava l'acció dels docents adults alhora que propiciava alguns efectes positius al comportament dels infants derivats del treball conjunt. La interacció entre iguals va emergir així com una fórmula molt adequada per oferir respostes a una necessitat fonamental: instruir un elevat nombre d'estudiants de forma simultània i eficaç.

Avancem precipitadament en el temps i ens ubiquem a final del segle XIX i principi del XX, període en què sorgeix el moviment de l'Escola Nova. Progressivament es va construint una manera diferent d'entendre l'educació gràcies a les aportacions de diferents autors que, tot i que comparteixen unes mateixes bases teòriques, ofereixen plantejaments variats. Dins aquest corrent de renovació, l'ajuda entre iguals pren diferents formats i apareix vinculada a algunes propostes concretes. Als Estats Units l'èxit i l'aplicació del sistema de monitoratge, conjuntament amb la importància que adquirir l'aprenentatge cooperatiu, van contribuir a emprar les interaccions entre iguals dins les aules. En aquest sentit cal destacar, en primer lloc, l'esforç i el treball del coronel Parker, a final del segle XIX, en la incorporació de l'aprenentatge cooperatiu dins l'educació pública americana. En segon lloc, cal citar John Dewey, autor que va seguir el camí iniciat per Parker tot promovent l'ús del treball conjunt entre alumnes dins el seu plantejament educatiu.

A Europa, malgrat que ens veiem obligats a oferir una visió molt reduccionista, destaquem alguns autors vinculats a corrents pedagògics de caire socialista i anarquista. Dins l'anarquisme, Kropotkin proposa l'ajuda mútua com una estratègia de supervivència fonamental per als éssers humans. Aquesta idea inspirà a alguns referents en el camp educatiu, com és el cas de Ferrer i Guàrdia, que a la seva Escola Moderna establirà la col·laboració entre alumnes com un dels eixos bàsics. La fraternitat i la comunitat esdevenen dues qüestions essencials i una manera de propiciar-les es considerarà que és la interacció entre companys. Célestin Freinet estableix el treball cooperatiu entre alumnes com un dels principis del seu model d'escola. Finalment, també ens agradaria destacar com a significatives les Escoles Rurals Unitàries Catalanes del segle XX, que degut a la seva naturalesa implicaren l'ajuda entre iguals des de l'origen posant a treballar conjuntament en un mateix espai alumnes de diferents edats.

Aquesta primera aproximació, tot i les seves limitacions, ens permet observar com amb el transcurs del temps les interaccions educatives entre companys s'han emprat d'una forma àmplia i amb objectius ben diferents. Facilitar els processos d'ensenyament i aprenentatge en l'alumnat o afavorir l'adquisició de determinats valors són alguns dels motius que han predominat en la seva aplicació. D'altra banda, sobrepassant aquesta vessant més pràctica, han estat nombrosos els estudis provinents de la psicologia, la sociologia i la pedagogia que han aprofundit en els efectes, els beneficis i els problemes que es deriven de les relacions educatives entre companys. Des de la nostra mirada, l'ajuda entre iguals apareix com una proposta educativa rellevant que, tal com veurem, integra la metodologia de l'aprenentatge servei i permet educar en valors.

Considerem l'ajuda entre iguals com una modalitat de pràctiques d'aprenentatge servei ja que manifesta alguns dels requisits bàsics d'aquesta metodologia, destacant essencialment la presència de servei, d'aprenentatge i d'una necessitat. En

aquest tipus d'activitats el servei es materialitza en una forma d'ajuda que els alumnes ofereixen a membres de la seva comunitat. Ensenyar a llegir, acompanyar en l'escolarització o conduir les mediacions quan hi ha conflictes, en són exemples. A la vegada, aquesta ajuda afavoreix i requereix que es produeixin aprenentatges que van des de qüestions acadèmiques fins a habilitats i valors. Finalment, amb aquest tipus d'activitats es treballa per satisfer una necessitat fonamental, la creació de vincles interpersonals entre els alumnes, i s'incideix també en altres aspectes com ara la integració de l'alumnat nouvingut o la gestió positiva dels conflictes entre alumnes.

Quant a la consideració de l'ajuda entre iguals com a pràctica d'educació en valors, partim d'una concepció de l'educació moral basada en la relació i en la que el reconeixement esdevé una qüestió fonamental. Des d'un punt de vista pedagògic, aquest reconeixement s'expressa mitjançant alguns dinàmiques entre els que s'inclouen els encontres interpersonals. I és precisament aquest el que afavoreix l'ajuda entre iguals: amb la participació en aquestes propostes es convida els protagonistes a formar part d'una relació en què apreciar i estimar són bàsic. Els alumnes construeixen un vincle afectiu que implica l'acollida, l'acceptació i l'obertura a l'altre. Per això considerem que aquest tipus d'activitats esdevenen molt adequades per a incidir sobre un mecanisme bàsic d'humanització: l'afecte i les relacions cara a cara i de proximitat entre persones.

Amb tot l'explicat i atesa la rellevància i les possibilitats que ofereix l'ajuda entre iguals, l'estudi que presentem es planteja quatre objectius fonamentals. El primer, *comprovar l'existència d'experiències d'ajuda entre iguals a la tradició pedagògica escrita*. Mitjançant aquesta primera fita ens proposem constatar que hi ha un registre escrit d'aquest tipus de pràctiques, veure quina és la situació actual d'aquestes activitats dins el panorama educatiu, tot seleccionant i recollint una mostra que ens permeti avançar en la recerca. El segon objectiu de la investigació es correspon amb el *d'analitzar la naturalesa de l'ajuda entre iguals*. Així, amb l'anàlisi i el treball sobre les experiències seleccionades volem arribar a determinar i desenvolupar els elements pedagògics fonamentals que les caracteritzen. El tercer objectiu és el de *definir el concepte d'ajuda entre iguals* i el quart, que es troba directament vinculat, *fixar-ne les diferents modalitats*. Es tracta, en última instància, de construir i desenvolupar el propi objecte d'estudi de la recerca així com les diverses tipologies que l'integren.

Anàlisi d'experiències escrites

La metodologia emprada per assolir els objectius de la recerca ha estat una anàlisi d'experiències escrites que ha constatat de tres fases successives i en relació: 1) obtenció de materials, 2) anàlisi de les experiències, i 3) elaboració dels resultats. A continuació oferim una síntesi de les accions realitzades a cada fase.

Obtenció de materials: Aquesta etapa s'inicia amb la delimitació del corpus d'anàlisi. Vam optar per la revisió de publicacions que comptaven amb una secció dedicada a experiències educatives i vam escollir aquesta manera d'aproximar-nos a l'objecte d'estudi per diversos motius. En primer lloc, perquè obtenir una imatge de la realitat sobre la temàtica de l'ajuda entre iguals a partir de la pròpia immersió en els centres no és una tasca fàcil. En segon lloc, ja que considerem que normalment aquelles experiències que es publiquen són de relleu, han passat alguns processos de filtratge

i descriuen bones pràctiques educatives. En tercer lloc, perquè les revistes solen recollir allò que és més significatiu en un moment determinat. Finalment, partim de la base que els textos escrits contenen prou elements informatius per a descriure i caracteritzar les pràctiques d'ajuda entre iguals. Les revistes que vam consultar són: *Cuadernos de Pedagogía*, *Perspectiva Escolar*, *Kikiriki*, *Guix*, *Aula de Innovación Educativa* i *Escola Catalana*. Vam decidir consultar cinc anys consecutius, de 2003 a 2007, ambdós inclosos. Una vegada establerts els materials iniciàrem el procés de detecció i selecció d'experiències. Els criteris que ens van guiar a l'hora de discriminar els articles es van basar en algunes idees primàries entorn l'objecte d'estudi i una concepció àmplia i diversa del que enteníem com ajuda, tot i que a mesura que avançàvem en el propi procés, els criteris es van anar modificant.

Anàlisi de les experiències: Simultàniament a la selecció dels materials vam iniciar la fase d'anàlisi. Partíem d'un esquema molt simple i intuïtiu amb algunes qüestions bàsiques referides a l'aprenentatge servei i les relacions entre alumnes. A partir de la lectura, l'estudi i el treball sobre les experiències seleccionades vam conceptualitzar els elements pedagògics que caracteritzen l'ajuda entre iguals. Aquest procés de construcció conceptual ens va aportar dos resultats que detallarem més endavant: la definició i caracterització de l'ajuda entre iguals i l'establiment de les seves tipologies. Però a més, fruit d'aquesta anàlisi vam confeccionar una fitxa per a la recollida d'informació i la seva posterior quantificació.

Elaboració dels resultats: A partir de tota la informació recollida i del buidat dels articles hem analitzat les dades recollides per elaborar els resultats. Es tracta, doncs, d'una darrera etapa d'organització, classificació, sistematització i interpretació de tota la informació obtinguda a través de la recerca. Per a presentar els resultats hem elaborat un informe que consta d'una aproximació a l'ajuda entre iguals i a les seves modalitats.

L'ajuda entre iguals

La recerca duta a terme ens ha permès obtenir algunes dades fonamentals en relació a quina és la situació de l'ajuda entre iguals al nostre context. De cadascuna de les revistes seleccionades vam revisar cinc anys de publicacions, amb un total de 1.074 articles sobre experiències educatives. I partint d'una concepció inicial bàsica vam detectar que 56 articles feien referència a experiències d'ajuda entre iguals, el que representa un 5'21% del total. Aquestes dades ens permeten afirmar que malgrat que l'ajuda entre iguals és una pràctica present als centres educatius, no hi ha un registre escrit extens que en faci referència. Com hem pogut comprovar, es tracta d'una iniciativa comuna a escoles i instituts però sovint sense considerar la seva peculiaritat. En la majoria de casos les pràctiques d'ajuda entre iguals s'incorporen i es treballen transversalment a altres qüestions. En síntesi, podem concloure que l'impacte escrit d'aquest tipus d'activitats és reduït tot i que a la pràctica diària es podria considerar un recurs bastant emprat.

Pel que fa a la construcció conceptual, partíem d'un preconcepte obtingut amb una primera aproximació a diverses fonts bibliogràfiques centrades en els processos d'ensenyament i aprenentatge entre alumnes. Aquesta idea inicial es va anar enriquint amb la lectura, l'anàlisi i el treball sobre els articles, procés a través del qual vam arribar a construir el concepte definitiu. A continuació adjuntem la definició

elaborada conjuntament amb el desenvolupament dels trets fonamentals que caracteritzen l'ajuda entre iguals.

L'ajuda entre iguals és una pràctica pedagògica que impulsa la creació de vincles entre persones que comparteixen un mateix estatus però que alhora presenten una diferència que permet a una d'elles assumir un rol educatiu intencional respecte l'altre.

És una pràctica pedagògica: L'ajuda entre iguals és una activitat institucionalitzada i amb una clara intencionalitat educativa. Així doncs, no es tracta de processos espontanis d'interacció entre iguals, propis de les relacions interpersonals entre els membres d'una comunitat, sinó que sempre hi ha un educador a la base que configura, supervisa, guia i acompanya als agents implicats. La funció d'aquest professional esdevé determinant en els processos d'ensenyament i aprenentatge entre els protagonistes ja que els guia durant la seva interacció, a la vegada que resol les possibles dificultats.

Impulsa la creació de vincles: Les pràctiques d'ajuda entre iguals es basen en l'establiment d'una relació propera entre persones. Així, tot i que el grau de proximitat varia depenent de la modalitat d'ajuda entre iguals que es doni, podem afirmar que en aquest tipus de pràctiques sempre s'estableix una relació cara a cara entre els participants. I és així com es propicia que aquests estableixin llaços d'afecte, vincles d'amistat i s'afavoreixi el reconeixement mutu.

Els participants comparteixen un mateix estatus: En aquestes pràctiques els protagonistes són iguals; és a dir, dins del grup del que formen part són similars en algun aspecte determinant. Normalment, aquesta similitud vol dir que totes dues parts implicades són estudiants. I cal destacar, en aquest punt, la idea que qui ofereix el servei a l'altre no és mai un professional.

Els participants presenten una diferència: A totes les pràctiques d'ajuda entre iguals, més enllà de les diferències que es deriven de la singularitat de cada persona, trobem una diferència fonamental que és aprofitada pels educadors en la configuració de l'activitat. Aquesta diferència pot ser en referència als coneixements, a l'experiència o a les habilitats i, com veurem, defineix una tasca educativa a fer.

Un dels participants assumeix un rol educatiu intencional respecte l'altre: Gràcies a la diferència que presenten els participants, s'assoleix que aquests interaccionin a partir d'una relació d'ajuda. És per això que no considerariem com a pràctiques d'ajuda entre iguals els processos espontanis d'ajuda que es produeixen entre els membres d'un col·lectiu quan es relacionen, sinó que ens referim a aquelles activitats en què es produeix una diferenciació en els rols –ajudant i ajudat–, i es propicia a consciència que una de les parts assumeixi una funció educativa intencional vers l'altre.

Per acabar aquesta conceptualització de l'ajuda entre iguals adjuntem alguns exemples extrets dels articles. Tres experiències concretes que ens permetran augmentar la comprensió així com il·lustrar aquesta tipologia de pràctiques.

L'ajuda als petits

A l'escola Barrufet de Barcelona s'implementen diverses activitats en què alumnes més grans ajuden als petits. Destaca en aquest sentit la festa del Carnestoltes ja que els alumnes dels cursos grans ensenyen les danses als més petits. I també pren una especial rellevància la festivitat de Sant Jordi ja que es barregen nens i nenes de diverses edats i els més grans esdevenen mestres dels més petits en alguns tallers específics.

Escandell, A. (2006) «Escola coeducativa». *Escola Catalana*, 434, p. 32-34.

Un equip de mediadors

Amb l'objectiu fonamental de treballar les emocions i afavorir el treball en xarxa entre institucions educatives, a l'Institut Montserrat Roig de Terrassa es va originar un projecte compartit de resolució de conflictes conjuntament amb alguns centres d'educació primària. En aquest, els estudiants de Batxillerat configuren un equip de mediadors per tal d'intervenir en cas de situacions problemàtiques entre companys i millorar la convivència al centre.

Serrano, A. (2005) «Algunes experiències des de l'IES Montserrat Roig». *Perspectiva Escolar*, 294, p. 19-26.

Tutoria entre iguals

A l'Institut Can Puig de Sant Pere de Ribes es du a la pràctica una experiència basada en la tutoria entre iguals per a l'acollida d'alumnes immigrants. Dins una matèria optativa, quinze alumnes de 4t d'ESO, amb necessitats d'aprenentatge en l'àrea de llengües i amb compromís social davant el fet de la immigració, esdevenen els tutors de quinze alumnes immigrants de diversos cursos. Abans de la tutoria es du a terme una formació amb el grup d'alumnes per a reflexionar entorn les qualitats del bon tutor i del bon tutoritzat. Durant l'activitat les parelles llegeixen conjuntament, produeixen un petit text i, finalment, destinen una estona a la comprensió i l'expressió oral.

Seguí, J. C. (2007) «Una experiencia del uso de la tutoría entre iguales como recurso instructivo para la acogida de alumnos inmigrantes». *Aula de Innovación Educativa*, 153-154, p. 20-22.

Modalitats d'ajuda entre iguals

En aquest punt aportem algunes precisions respecte la diversitat de tipus d'ajuda entre iguals. I és que, si bé mitjançant la lectura i l'anàlisi de les experiències hem delimitat i acotat el propi concepte, també hem constatat algunes particularitats referents a la seva forma i contingut. Així, malgrat que considerem que l'ajuda entre iguals esdevé un concepte integrador i que les activitats que l'engloben manifesten els seus trets bàsics, en distingim cinc modalitats: el monitoratge, la tutoria, la difusió, l'acompanyament i la mediació. Tot seguit desenvolupem les diferents tipologies basant-nos en els seus trets definitoris i aportant alguns exemples representatius.

Monitoratge

Pràctiques d'ajuda entre iguals basades en la dinamització d'una activitat que implica l'adquisició i l'exercici d'una habilitat concreta

Les pràctiques de monitoratge es corresponen amb activitats en què els participants ensenyen, aprenen i exerciten una destresa determinada. Mitjançant l'anàlisi de les experiències d'aquesta tipologia considerem que es poden agrupar bàsicament entorn de tres tipus d'activitats: els tallers, els jocs i les activitats específiques.

Aprendre un esport

Els alumnes de P4 de l'escola Pau Vila d'Esparreguera demanen als grans de l'escola que els ensenyin allò essencial del futbol. És així com els alumnes de sisè preparen dues accions per als seus companys. Primer, ofereixen una explicació referent a l'esport: els orígens, l'equip, les porteries, la pilota, el camp i com s'hi juga. Després de l'aproximació teòrica, els alumnes de sisè acompanyen als de P4 per fer un entrenament i posar a prova tot el que han après.

Barnach, M.; Bosch, E. (2003) «Petits i grans». *Guix*, 295, p. 12-19.

Tutoria

Pràctiques d'ajuda entre iguals basades en la transmissió de coneixements acadèmics

Aquesta modalitat es correspon amb activitats que treballen qüestions vinculades a les matèries curriculars i l'anàlisi de les experiències; ens permet distingir tres temàtiques que esdevenen els seus eixos bàsics: la lectoescriptura, el reforç escolar i els temes específics.

Crèdit variable de reforç

A un crèdit variable de 1r d'ESO de l'IES Vil·la Romana de la Garriga, alumnes tutors ofereixen reforç escolar a companys/es que ho necessiten. S'estableixen parelles estables que treballen cooperativament i s'ajuden mútuament. A l'experiència es dediquen unes primeres sessions a la formació prèvia. L'estructura de treball de les parelles durant la resta de sessions és sempre la mateixa: revisió de les agendes, acord sobre les activitats que es duran a terme, desenvolupament de les activitats i, finalment, autoavaluació del treball fet.

Paredes, E. (2006) «Jóvenes que se ayudan para aprender». *Cuadernos de Pedagogía*, 357, p. 42-45.

Difusió

Pràctiques d'ajuda entre iguals basades en la presentació d'una producció cultural

Amb aquesta modalitat d'ajuda es persegueix l'objectiu fonamental de donar a conèixer alguna qüestió que els alumnes han treballat prèviament. A partir de les experiències que s'inclouen dins aquesta modalitat distingim tres tipus d'activitats bàsiques: els contacontes, els espectacles diversos (obres de teatre, musicals, etc.) i les presentacions orals.

Contacontes

A partir de la proposta d'un alumne, els nois i noies de 2n d'ESO d'un centre cooperatiu s'apropen als petits de primària i infantil a través d'una activitat de contacontes. Primer, té lloc una representació general per caracteritzar a cada personatge. Tot seguit tenen lloc els contes en primera persona, on els alumnes més grans expliquen a tot l'alumnat els contes com a protagonistes.

Gómez, M.; Hernández, T. (2007) «Nos vemos en los libros». *Cuadernos de Pedagogía*, 368, p. 34-36.

Acompanyament

Pràctiques d'ajuda entre iguals basades en processos d'acollida i socialització

Es tracta d'aquelles activitats que pretenen facilitar la integració de l'alumnat nouvingut als centres a partir de l'establiment d'una relació d'ajuda i d'intercanvi mutu entre companys.

Joves guia

En aquest projecte, alumnes d'instituts de Mataró dediquen part del seu temps lliure a acollir, acompanyar i orientar els nous companys que s'incorporen al centre. El projecte va néixer el 2001 arran de la necessitat expressada per alguns instituts de secundària que tenien dificultats per assolir que els joves nouvinguts s'incorporessin al seu grup classe com marc de relació entre iguals.

Carrasco, E. (2007) «Proyecto Jóvenes Guías. La ayuda entre iguales para incorporar nuevos alumnos». *Aula de Innovación Educativa*, 153-154, p. 17-19.

Mediació

Pràctiques d'ajuda entre iguals basades en la resolució de conflictes

Les pràctiques de mediació comprenen aquelles activitats en què els alumnes es posen en relació amb la finalitat de resoldre positivament els problemes que sorgeixen entre ells.

Grups d'ajuda al pati

Al CEIP Miguel Servet de Balerna, a El Ejido, alumnes de segon cicle de primària esdevenen mediadors durant l'hora de l'esbarjo d'Infantil. És així com cinc o sis companys/es grans configuren els grups d'ajuda, els quals ofereixen suport amb la seva experiència als petits per tal que puguin gaudir d'aquesta estona sense conflictes. A més, els alumnes mediadors també juguen amb els més petits.

Domene, B. (2007) «Mejor hablamos». *Cuadernos de Pedagogía*, 366, p. 24-27.

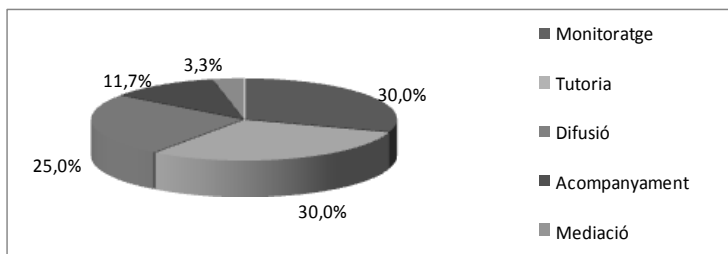
A tall de cloenda

En aquest darrer apartat de l'article acabarem de perfilar les modalitats d'ajuda entre iguals mitjançant la presentació d'algunes dades generals extretes de la recerca, conjuntament amb un quadre resum que integra els seus trets principals. Finalment, desenvoluparem les conclusions de l'estudi.

Comencem aprofundint una mica més en les tipologies d'ajuda entre iguals. Fins al moment, hem definit i caracteritzat cadascuna de les modalitats establertes. A continuació, a través d'un quadre i una gràfica, oferim les dades obtingudes amb la recerca en referència a quina és la seva distribució al conjunt d'articles seleccionats.

Taula 1. Distribució de les modalitats

	<i>nombre</i>	<i>%</i>
Experiències de monitoratge	18	30
Experiències de tutoria	18	30
Experiències de difusió	15	25
Experiències d'acompanyament	7	12
Experiències de mediació	2	3
	60	100

Gràfica 1. Distribució de les modalitats

Com podem veure, el percentatge més elevat el tenen les pràctiques de monitoratge i tutoria amb un 30%. Seguidament trobem les de difusió amb una proporció del 25%, el segon percentatge més alt. Pel que fa a les pràctiques d'acompanyament, representen un 11,7% del total. Finalment, les experiències de mediació, tan sols apareixen en un 3,3%, ja que només hem detectat dues activitats d'aquesta tipologia del conjunt total. Aquesta presència més limitada de la mediació i l'acompanyament dins la mostra pot estar directament relacionada amb la naturalesa d'aquest tipus d'activitats. Es tracta de pràctiques que sovint es donen en contextos caracteritzats per la confidencialitat i la intimitat, qüestions que sense cap mena de dubte pensem que influeixen a l'hora de sistematitzar i fer públiques les propostes.

Una vegada hem vist com es distribueixen cadascuna de les tipologies, oferirem una visió completa de quins són els trets propis que les caracteritzen i diferencien. És per això que adjuntem un quadre amb una síntesi en relació a quatre qüestions bàsiques: el tipus de diferència, els fonaments de l'acció pedagògica, el format de la relació i els valors que predominen a cada modalitat d'ajuda entre iguals.

Taula 2. Trets característics de cada modalitat d'ajuda

	<i>Tipus de diferència</i>	<i>Fonaments de l'acció pedagògica</i>	<i>Format de la relació entre iguals</i>	<i>Valors que predominen</i>
Monitoratge	Un saber fer, una habilitat concreta.	Compartir el que se sap i aprendre fent.	Associació en petit grup: vincle sòlid però flexible	Col·laboració Cooperació Responsabilitat Participació Diversió
Tutoria	Coneixements de caire instrumental i vinculats a matèries escolars.	Ensenyar i aprendre conjuntament: intercanvi i col·laboració.	Parelles: ajuda individualitzada i vincle consolidat.	Autoestima Motivació Virtuts pedagògiques Ajuda Responsabilitat
Difusió	Coneixements específics compartits amb la resta o habilitats concretes relacionades amb la interpretació.	Compartir un producte cultural combinant la vessant lúdica amb l'educativa.	Gran grup: sense ajuda propera i directa però que provoca una vivència intensa en l'alumnat.	Pertinença Sentiment de comunitat Reconeixement Millora del clima
Acompanyament	L'experiència.	Crear espais de relació informals i quotidians que afavoreixin el coneixement i la cohesió entre l'alumnat.	Parelles: proximitat i estabilitat, són activitats de llarga durada i amb agrupacions fixes.	Afecte i estima Amistat Responsabilitat Superació dels prejudicis Actitud d'obertura Seguretat Reciprocitat
Mediació	Habilitats vinculades a la gestió i resolució positiva dels conflictes.	Seguir un procés d'interacció molt protocol·litzat.	Parelles: proximitat i confiança, tot i ser activitats puntuals impliquen una relació intensa.	Gestió i resolució positiva dels conflictes Aprentatge de normes Millora de la convivència

Pel que fa a les conclusions, l'anàlisi realitzada ens ha permès assolir els objectius que ens formulàvem a l'inici de la recerca: comprovar l'existència d'experiències d'ajuda entre iguals a la tradició pedagògica escrita, analitzar la seva naturalesa, definir el concepte d'ajuda entre iguals i fixar les diferents modalitats.

En relació al primer objectiu, amb l'elaboració de l'estudi hem comprovat com les pràctiques d'ajuda entre iguals són un tipus d'activitat comú a la nostra cultura pedagògica alhora que hem conegut quina és la seva situació dins el panorama educatiu. Referent al segon objectiu, el treball sobre les experiències ens ha permès determinar i desenvolupar els elements pedagògics que les caracteritzen, i així hem obtingut una visió acurada de quina és la naturalesa d'aquestes activitats. Pel que fa al tercer i al quart, de conceptualització i establiment de les modalitats, la recerca ens ha permès definir i desenvolupar el concepte global d'ajuda entre iguals conjuntament amb les seves tipologies: el monitoratge, la tutoria, la difusió, l'acompanyament i la mediació.

Per tancar aquest darrer punt ens agradaria presentar l'ajuda entre iguals com una pràctica educativa molt positiva i recomanable per diferents motius. En primer lloc, perquè permet oferir resposta a necessitats de diversa índole. En segon lloc, perquè genera adquisicions i aprenentatges múltiples en els participants aprofitant els beneficis derivats d'una relació molt peculiar. En tercer lloc, perquè es correspon amb una activitat relativament senzilla d'implementar. Finalment, només comentar que l'ajuda entre iguals no és un invent pedagògic: l'estudi ens ha permès prendre consciència de la tradició existent al nostre context. Però malgrat la presència d'aquestes pràctiques dins el panorama educatiu, el cert és que sovint apareixen de forma discreta i poc reconeguda.

És per totes aquestes qüestions que considerem convenient destacar la importància i la rellevància de l'ajuda entre iguals: una proposta que posa als participants en relació de proximitat, que es basa en el cara a cara i que, en definitiva, activa un dinamisme bàsic d'educació en valors fonamental per al creixement personal i social. Així doncs, només podem animar als educadors i educadores que la utilitzin ja que es tracta d'una pràctica molt potent des del punt de vista pedagògic, que permet adaptar-se a l'especificitat de cada situació sense grans complicacions, tot aconseguint resultats òptims tant pel que fa al procés formatiu dels agents que intervenen com dels beneficis socials que se'n deriven.

Referències

- Allen, V. (ed.) (1976) *Children as teachers. Theory and Research on Tutoring*. Nova York, Academic Press.
- Baudrit, A. (2000) *El tutor: procesos de tutela entre alumnos*. Barcelona, Paidós.
- Cowie, H.; Wallace, P. (2000) *Peer Support in Action. From Bystanding to Standing By*. Londres, SAGE Publications.
- Damon, D.; Phelps, E. (1989) «Critical distinctions among three approaches to peer education». *International Journal of Educational Research* (Nova York, Elsevier Inc.), 13 (1), p. 9-19.
- Duran, D. (coord.) (2003) *Tutoria entre iguals. Un mètode d'aprenentatge cooperatiu per a la diversitat*. Barcelona, Institut de Ciències de l'Educació de la UAB.
- Foot H. C. et al. (ed.) (1990) *Children Helping Children*. Chichester, John Wiley & Sons.
- Gijón, M. (2004) *Encuentros cara a cara. Valores y relaciones interpersonales en la escuela*. Barcelona, Graó.
- Honneth, A. (2006) *¿Redistribución o reconocimiento?* Madrid, Morata.
- (2009) *Reconeixement i menyspreu: sobre la fonamentació normativa d'una teoria social*. Barcelona, Breus CCB.
- Johnson, D.; Johnson, R. (1999) *Aprender juntos y solos. Aprendizaje cooperativo, competitivo e individualista*. Buenos Aires, Aique Grupo Editor.
- Puig, J. M. (2006) «El aprendizaje-servicio». *Cuadernos de Pedagogía*, 357, p. 56-59.
- (2003) *Prácticas Morales. Una aproximación a la educación moral*. Barcelona, Paidós.
- Puig, J. M.; Batlle, R.; Bosch, C.; Palos, J. (2006) *Aprenentatge servei. Educar per la ciutadania*. Barcelona, Octaedro.

- Puig, J. M.; Palos, J. (2006) «Rasgos Pedagógicos del aprendizaje-servicio». *Cuadernos de Pedagogía*, 357, p. 60-63.
- Slavin, R. E. (1999) *Aprendizaje cooperativo. Teoría, investigación y práctica*. Buenos Aires, Aique Grupo Editor.
- Slavin, R. et al. (eds.) (1985) *Learning to Cooperate, Cooperating to Learn*. Nova York, Plenum Press.
- Topping, K.; Ehly, S. (1998) *Peer-Assisted Learning*. Nova Jersey, Lawrence Erlbaum Associates.
- Topping, K. (1988) *The peer tutoring handbook. Promoting co-operative Learning*. Cambridge, Brookline Books.
- Wagner, L. (1990) «Social and Historical Perspectives on Peer Teaching in Education», a Foot H. C. et al. (eds.) *Children Helping Children*. Chichester, John Wiley & Sons, p. 21-42.

La ayuda entre iguales: Análisis de experiencias escritas

Resumen: Este artículo se centra en la ayuda entre iguales, una modalidad de prácticas de aprendizaje servicio en que los educadores aprovechan una diferencia existente entre alumnos para institucionalizar una relación de ayuda. Se trata de una propuesta que ofrece elevadas posibilidades educativas dada su naturaleza ya que a la vez que permite trabajar cuestiones académicas, origina algunos dinamos pedagógicos básicos para el crecimiento y para la construcción personal y social. Y es que la ayuda entre iguales se basa en un mecanismo fundamental de educación moral: las relaciones cara a cara entre compañeros. La investigación que presentamos se corresponde con un análisis de experiencias escritas y se plantea dos objetivos fundamentales. En primer lugar, determinar cuál es el estado de la ayuda entre iguales en la tradición pedagógica escrita. En segundo lugar, sistematizar, definir y caracterizar la ayuda entre iguales.

Palabras clave: educación en valores, aprendizaje servicio, ayuda entre iguales, análisis de experiencias

L'aide entre égaux : analyse d'expériences écrites

Résumé : Cet article se centre sur l'aide entre égaux qui est une modalité de pratiques d'apprentissage service dans lesquelles les éducateurs profitent d'une différence existant entre les élèves pour institutionnaliser une relation d'aide. Il s'agit d'une proposition qui offre d'importantes possibilités éducatives compte tenu de sa nature car elle permet en même temps de travailler des questions académiques, et qu'elle est à l'origine de certains dynamismes pédagogiques de base pour la croissance et la construction personnelle et sociale. C'est que l'aide entre égaux se base sur un mécanisme fondamental d'éducation morale : les relations face à face entre compagnons. La recherche que nous présentons correspond à une analyse d'expériences écrites et présente deux objectifs fondamentaux : déterminer l'état de l'aide entre égaux dans la tradition pédagogique écrite, d'une part, et systématiser, définir et caractériser l'aide entre égaux, d'autre part.

Mots-clés : éducation aux valeurs, apprentissage service, aide entre égaux, analyse d'expériences

Help among equals: Analysis of written experiences

Abstract: This article focuses on help among equals, a mode of service-learning practice in which the educators take advantage of an existing distinction among the students to set up a relation of support. It is a proposal which offers great educational potential due to its nature as it enables academic work to be tackled and gives rise to some learning dynamics which are basic for personal and social building and growth. After all, help among equals is based on a fundamental mechanism of moral education: face-to-face relationships with colleagues. The research we present corresponds to an analysis of written experiences and has two fundamental objectives: to determine the status of help among equals in the written tradition of pedagogy, and to organise, define and characterise help among equals.

Key words: education in values, service-learning, help among equals, analysis of experiences